პროლეტარებო, ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

ლიტერატურული საქართველო

ეროვნული ბიბლიოთეკა

კვირა, 20 სექტემბერი, 1942 წ. | საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის ყოველკვირეული ორგანო | № 36 (247). ფასი 30 კაპ.

საბჭოთა ხალხის გმირული ბრძოლის ღრმა და გაშლილი ჩვენებისათვის

15 თვე სრულდება, რაც საბჭოთა ხალხი უსასტიკეს და უმძიმეს ომს აწარმოებს მოსისხლე და დაუნდობელ მტერთან — გერმანელ ფაშისტთა ურდოებთან. ჩვენი უზარმაზარი სამშობლო გადაიქცა ერთ ვეებერთელა საომარ ბანაკად. რაც დღე გადის, იგი უფრო მეტად ძაბავს თავის მატერიალურ და სულიერ ენერგიას, აორკეცებს და ასამკეცებს შეუპოვრობას მტრის მოსაქანცად და გასანადგურებლად. საბჭოთა ადამიანები ყველგან, ფრონტსა და ზურგში, ამყღვანებენ იშვიათ გამძლეობას, უმაგალითო სიმტკიცესა და ვაჟკაცობას, უდრეკად და მხნედ ხვდებიან მწვავე განსაცდელს, რომლის მსგავსიც არც ერთ ხალხს არ დასტეხია თავს. ქარიშხლიანი ბრძოლების ცეცხლში და უაღრესად დაძაბულ შრომაში იწრთობა და იჭედება საბჭოთა ხალხის გადაწყვეტილება მტრის საბოლოო მოსპობისა და განადგურებისა. სამამულო ომმა გამოამჟღავნა საბჭოთა ადამიანის მაღალი მორალური თვისებები. უფრო მეტიც: სამამულო ომმა სულიერად უფრო აამაღლა იგი, აღჭურვა იგი ისეთი ღირსებით, რომელიც შეჰფერის ყველაზე სამართლიანი საქმისათვის, ყველაზე კეთილშობილური იდეებისათვის მებრძოლ მოწინავე ხალხს.

საბჭოთა ადამიანის ეს იდეურ-მორალური სიმაღლე ცხადი გახდა ომის პირველ დღეებიდანვე როგორც ბრძოლის ველზე, ისე ზურგში. ამიტომ სავსებით ბუნებრივია თუ იგი თავიდანვე გადაიქცა საბჭოთა პოეზიის, საბჭოთა პროზის, საბჭოთა დრამატურგიის მთავარ თემად, მთავარ მოტივად. ომის პირველ დღეებიდანვე ქართველი მწერლები, პოეტები, პროზაიკოსები და დრამატურგები ისწრაფვიან ააცოცონ საბჭოთა ადამიანების გმირული საქმეები, მათი მგზნებარე სიყვარული საშობლოსადმი, მათი დაუცხრომელი სიძულვილი მუხანათი და ვერაგი მტრისადმი. სამამულო ომმა აქტიური შემოქმედებითი მუშაობისათვის აამოძრავა საუკეთესო ნაწილი ჩვენი მწერლებისა. თვალსაჩინოდ გაძლიერდა მათი ნაყოფიერება. თითქმის ყველა მნიშვნელოვანი ეტაპი დიდი სამამულო ომისა, ყველა მნიშვნელოვანი მოვლენა, ყველა საგანგებო და საერთო ფაქტი, რომელიც აღელვებდა საბჭოთა ადამიანს, თავის გამოხმაურებას პოულობდა ქართველი საბჭოთა მწერლის ლექსსა თუ პოემაში, ნოველასა თუ მხატვრულ - პუბლიცისტურ ნარკვევში. ის, რაც ომის პერიოდის ქართულ საბჭოთა ლიტერატურაში გამოიხატა, საფუძველს გვაძლევს ჩავთვალოთ ქართული მწერლობა დიდი სამამულო ომის აქტიურ მონაწილედ. მაგრამ ის მაინც სისრულით და სწორად არ ასახავს ყოველივე იმას, რასაც განიცდის ჩვენი ხალხი სამამულო ომის მრისხანე და მკაცრ დღეებში. ის, რაც ჩვენში ამ 15 თვის განძილზე დაიწერა, არც რაოდენობით და არც ღირსებით არა სწყვეტს, არ უპასუხებს იმ დიად და გრანდიოზულ ამოცანას, რომელსაც სამამულო ომი უსახავს მხატვრულ ლიტერატურას. დღემდე გამოქვეყნებულ არა ყოველ ქართველ მწერლის მხატვრულ ნაწარმოებებში, ლექსებსა და მოთხრობებში აისახა ესა თუ ის ცალკეული მხარე, ცალკეული თვისება მეომარი საბჭოთა ხალხისა, გაისმა ხმა სახალხო მრისხანებისა, ხმა სახალხო შურისგებისა, ხმა ლომივით ფაფარაყრილი ხალხისა, რომელსაც გადაწყვეტილი აქვს, რათაც უნდა დაუჯდეს, მოიპოვოს გამარჯვება მიხაკისფერი კანიბალების ველურ ურდოზე.

თუ საყოველთაო სახალხო განსაცდელის პირველ დღეებში ძნელი იყო შემოქმედისათვის მოეცა ყოველმხრივი და სრული ასახვა დიდი ომისა, აშკარად, ერთი წლის შემდეგ, როცა მწერლობა აღიჭურვა ძმიმე ომის ძღიდარი გამოცდილებით, მხატვრული ლიტერატურის მუშაკებს მოეთხოვებათ თავი დააღწიონ ერთგვარ ზოგადობას, ერთგვარ ზერელობას და უფრო ღრმად, უფრო სისრულით, მეტის კონკრეტულობით გვიჩვენონ ის, რაც საბჭოთა ხალხს აძ ერთი წლის ძანძილზე გადახდა, გვიჩვენონ ის დიდი ფიზიკური და სულიერი ძალა, რომელმაც მტრად აქცია გერმანელ დამპყრობელთა გეგმები ჩვენი ხალხის დაპყრობისა და დამონებისა. დღეს, სამაძულო ომის მეთექვსმეტე თვეზე, ჩვენი მკითხველი ველარ დაკმაყოფილდება მხოლოდ ზოგადი, პათეტიური ლექსებით, მხოლოდ პუბლიცისტური ნარკვევებით.

დროა ქართველი საბჭოთა მწერლები გადავიდნენ მხატვრულად უფრო დასრულებული ნაწარმოების წერაზე, დროა ჩვენმა მწერლობამ ხელი მოჰკიდოს მომხდარი დიდი მოვლენების მხატვრულ განზოგადოებას, ტიპიზაციას, სამამულო ომის ძიერ აღძრული დიდი პრობლემების გაშუქებას. ჩვენი მკითხველი საჭიროებს და მოითხოვს დღეს სწორედ ასეთ პოემას, ასეთ მოთხრობას, ასეთ რომანს, ხოლო ჩვენი თეატრი ასეთ დრამატურგიას. ვეროვან იტყვის იმას, რომ საბჭოთა საქართველოს სინამდვილე, ქართველი ხალხის საუკეთესო შვილთა თავგანწირული ბრძოლა ფრონტებზე და მათი დაძაბული თავდაუზოგველი შრომა, მათი ფიზიკური და სულიერი დაძაბულობა ზურგში არ იძლეოდეს უხვ წარმტაც მასალას ასეთი სრულფასოვანი ნაწარმოების შესაქმნელად. ფაქტია, რომ ქართველი მებრძოლები იჩენენ საარაკო გულადობასა და ვაჟკაცობას არა მარტო კავკასიონის ქედის მისადგომებზე, არამედ ლენინგრადის კარიბჭესთან, დონის ველებზე და ბრიანსკის ტყეებში გაჩაღებულ გიგანტურ ბრძოლებში. ფაქტია, რომ საქართველოს მუშები და კოლმეურნეები ხშირად გამარჯვებული გამოდიან დიად საკავშირო სოციალისტურ შეჯიბრებაში.

ჩვენი მწერლობის საუკეთესო ნაწილი ამ ერთი წლის მანძილზე ცხოვრობდა ქართველი ხალხის ამ დაძაბული ცხოვრებით: იგი ხარობდა მისი სიხარულით და იტანჯებოდა მისი ტანჯვით. უეჭველია, ამან გაამდიდრა ქართველი მწერალი სულიერად და აღჭურვა იგი ცხოვრების მეტი გამოცდილებით, ახლა ის, რაც ქართველ საბჭოთა მწერალს საბჭოთა ხალხმა მისცა, მან მასვე უნდა დაუბრუნოს დასრულებული მხატვრული ნაწარმოების სახით, ისეთი ნაწარმოების სახით, სადაც მთელი სიდიადით გამოჩნდება სამშობლოს თავისუფლებისათვის და კაცობრიობის საუკეთესო იდეალებისათვის, მოძმე რესპუბლიკების გვერდით, ფრონტსა და ზურგში მებრძოლი საქართველო.

◇◇◇

კავკასიონის მწვერვალებიდან

ალექსანდრე აბაშელი

მტკვარს მოაწვდინა თერგის ღრიალმა,
დატყვევებული დონის ვედრება.
წამსვე ყაზბეგმა და დარიალმა
იწყეს განგაში და ამხედრება.

შურისძიების ცეცხლით აღივსნენ,
ფარი ამართეს ელვადაყრილი.
— ქართველო ხალხო, იარაღისკენ! —
ქართლში გაისმა მყისვე ძახილი.

ნაცრად ქცეულა უხვი ყუბანი
და წყნარი დონი ხანძრებში ჰკივის.
ძმებო, ჩვენ გეტკივა გულის უბანი,
გულის წყრომა კი გვავიწყებს ტკივილს.

წამოვალთ როგორც გრგვინვა და ზვავი
კავკასიონის მწვერვალებიდან,
რომ კლდოვან ხრამში ჩავლეწოთ სვავი,
ჩვენს მზეს ფრთებით რომ ვაფაებინდა.

არ უღალატებს ჩვენი მარჯვენა
ჩვენი ნამუსის დამცველ იარაღს.
დაჰკრავს საათი და გამარჯვება
ჩვენ მოგვიშუშებს ყველა იარას.

სავსე ვართ ამგვარ გრძნობის მადანით,
და ჩვენი გულის ეს განათება
ჩვენ ოქროს ღრუბელს გამოვატანეთ,
თქვენი ცისკენ რომ მიემართება.

მას საქართველოს ქარი არწევდა,
მან ჩვენს კლდეებში ღამე ათია,
სადაც ყაშყაში ისმის არწივთა
და ამირანის ცეცხლი ანთია.

ფრონტის სურათები

ირაკლი აბაშიძე

1. დედაბერი

სიმინდისა და მზისუმზირას თვალუწვდენ ჭალებში, ხეხილის ვრცელ ბაღებში და გაშლილ ტყეებში თითქოს ომიანობის დროისათვის შეხამებულან ჩრდილოეთ-კავკასიის სოფლები. მადლიან ნიადაგს წელს უხვი მოსავალი დაუმზადებია აქაურ კოლმეურნეთათვის. სიმინდს ჯანიანი ტაროები დაუსხამს, მზისუმზირას კბილები ჩაშავებია, დამწიფებულა, საზამთროსოდენა ვაშლები ძირს სცვივა ბაღებში, კვახის ლერწები უხვად შერევიან მავთულხლართებს, თითქოს მისთვის ბუნებრივი სახის მისაცემად.

სწორედ ასეთ დროს, როგორც მათ სჩვეოდათ, ჩასაფრებულებივით გამოექანენ აქეთკენ გერმანელთა ტანკები, რომ რკინის ღორები მოსულ ჭირნახულს შეესეოდნენ და მთელი წლის ოფლით მონაგარი მოსავალი ხელიდან გამოეგლიჯათ შრომისმოყვარე კოლმეურნისათვის. ეს ღორები ყანებში შეიჭრნენ, რაც ჩახეთქეს, ჩახეთქეს, რაც არა და პირუტყვულად დაუზოგავად მოაჯირგალეს, და ახლა მსუქანი ტაროები და მზისუმზირას ვრცელი რიგები ტანკების ბობღინებისაგან მიწაში არიან ჩაჭედილი მუშა-კაცის გულსაკლავად.

სოფლის სურათები, იქ სადაც გერმანელები ყოფილან, ისეთივეა, როგორიც დასავლეთის ან ყირიმის ფრონტებზე მინახავს. ნახევრად დანგრეული და კარ-ფანჯარა გამომწვარი შენობები ბავშვების მიერ აგებულ სათამაშო სახლებს ჰგვანან, უკაცურს და ულიმღამოს.

საბჭოთა საინფორმაციო ბიურო არაფერს ამბობს ამას წინად აქ მომხდარი ბრძოლების შესახებ, ალბად, ეს ბრძოლები ადგილობრივი ხასიათის ოპერაციებად ითვლებიან. ამ ფრონტისათვის კი ამ ოპერაციებს საკმაო მნიშვნელობა ჰქონდათ: განთავისუფლებულ იქმნა რამდენიმე დასახლებული პუნქტი და მიღებული იქნა სტრატეგიული ხასიათის წარმატება. ასე შევიდა № შენაერთი პირველად სამამულო ომის ქარ-ცეცხლში ამ თვენახევრის წინად.

მე ამ შენაერთის პირადი შემადგენლობის დიდ ნაწილს უკვე კარგა ხანია ვიცნობ. ბევრი მათგანი ჩემი მეგობარია, ბევრი მხოლოდ სახითაა ნაცნობი, მაგრამ ფრონტზე შეხვედრის დროს ეს ნაცნობობაც საკმარისია გულითადი საუბრისათვის, ხოლო ამ საუბარში, თუ საერთო ნაცნობსაც გამოსძებნით, აღმოჩნდება, რომ თქვენ მართლაც ძალზე მახლობლები ყოფილხართ.

დღეს ისინი უკვე გამოცდილი მებრძოლები არიან, რამდენჯერმე მოასწრეს მტერთან პირისპირ შეხვედრა, და ეს გაცნობა იაფად არ დასჯდომია მტერს. ფრონტის ხაზზე რომ მივიდნენ დღენახევრის ნამგზავრნი იყვნენ, ფეხით ჰქონდათ გავლილი 90 კილომეტრი, შეფარებულად, შეხამებულად. მისვლისთანავე მიიღეს ბრძანება შეტევაზე გადასვლის შესახებ. დაუსვენებლად, შეუჩერებლად დაჭყივლეს „ვაშა“ და გერმანელთაგან დაკავებულ სოფლებში შეიჭრნენ. მათ მოსვლისთანავე გაანთავისუფლეს რამდენიმე დასახლებული პუნქტი ჩრდილოეთ კავკასიაში.

ჩვენ ახლა სწორედ ერთ განთავისუფლებულ სოფელში ვართ.

ძნელია მოინახოს შედარება, რომელსაც შეეძლოს დაუხატოს მკითხველს გერმანელთა თარეშებისაგან ახლად განთავისუფლებულ მიდამოს სურათი, როცა ეს მიდამო ეს-ეს არის სულს იდგამს და სიცოცხლეს უბრუნდება. სახელდახელოდ შევადაროთ ქარიშხლის შემდეგ ახლად დამშვიდებულ ტყეს, როცა პატარა ფრინველი სადმე შეპარებით დაუსტვენს და მეორეს მიუგდებს ყურს: „გავბედოთ თუ ჯერ ადრეაო“.

ახლად იკრებს ღონეს ჩვენი სოფელი.

სწორედ ამ „ჩვენი“-ს სითბო გამოხატავს იმ გრძნობას, რომლითაც გამსჭვალულნი არიან მებრძოლები ამ სოფლებისადმი. მათ გაანთავისუფლეს ისინი. ისე შესცქერიან ამ სახლებს და მიდამოს, თითქოს ტყვედ ჩავარდნილ ნათესავებს მოუსწრეს და გაუღეს ციხის კარები. მშობლიური სიყვარულით უყვართ ეს სოფლები. ეს ადგილები მათ წარმოდგენაში რაღაც განსაკუთრებულად ისახებიან. არსად, ჩრდილოეთ კავკასიის არც ერთ სოფელში არ შეიძლება იცოდეს ასეთი ვაშლი, ან საზამთრო, სიმინდის ტარო კი იმოდენაა რამდენაც სამეგრელოს ნოყიერ ჭალებში იცის. ეს სოფლები, ძმაო, მთავარია ამ მხარეში.

გაივლის დრო და როცა ჩვენი შენაერთი სხვა ოკუპირებულ რაიონებსაც გაანთავისუფლებს, შეიძლება ასეთი განსაკუთრებული გრძნობა აღარ განიცადონ მრავალი ადგილისადმი, რადგან ეს მოვლენა უკვე ჩვეულებრივი იქნება. ეს სოფლები მათი პირველი სიახლისმღვრელი ბრძოლების მონაპოვრები არიან.

მზრუნველ სახლისკაცებივით უვლიან ჩვენი მებრძოლები ყველა ნაკვეთს, ალაგებენ ნახევრად დანგრეულ სახლებს, სწმენდენ ქუჩებს, ახლო-მახლო სოფლებში დაეძებენ გაქცეულებს, თავიანთ კერას უბრუნებენ მათ.

მაიორი გეთია დანგრევას გადარჩენილ სახლში სდგას. მისვლისთანავე გაუგია ვის ეკუთვნის ეს შენობა. გერმანელთა ნაწილების შემოჭრამდე ერთი დედაბერი ცხოვრობდა შიგ. სამი ვაჟკაცი ფრონტზე ჰყავდა და მათი დაბრუნების დღეზე ფიქრით სულდგმულობდა მოხუცი. გერმანელთა შემოსვლის წინადღეს მოესწრო საწყალს და აქედან გადაკარგულიყო.

— დავგზავნე ხალხი მოხუცის მოსაძებნად თუ გადარჩა საცოდავი მოვიყვანთ, დროებით ერთად მოვათავსებთ ამ შენობაში, მერე სხვა სოფელს ავიღებ და გაუნთავისუფლებინას, — ამბობს მაიორი.

სოფლის შარა-გზებსა და მინდვრებზე მოდებულია უთვალავი შინაური ფრინველი, რომლითაც მუდამ განთქმული იყო ჩრდილოეთ კავკასია. მოსკოვისაკენ მიმავალი ან აქეთ მომავალი მგზავრი ყოველთვის სიამოვნებით წაიმშვედა თავს მსუქანი დედლის მოლოდინში, როცა კავკასიის სადგურებს უახლოვდებოდა. მაგრამ სიღრმეში, შორეულ სოფლებში რაღაც საოცრება ყოფილა, და ეს ნაწილია, რაც გერმანელის დოლაბ-ყბას გადაურჩა. ახლა ეს ფრინველი უპატრონოდაა გაფანტული ბინდვრებში. სოფლის პირა გარეუბნებში განუწყვეტლად ყაყანებს ურიცხვი ბატი და იხვი. ზოგან ტბას ყუმბარა დასცემია და წყალზე უსულოდ ფარფატებენ დახლეჩილი ბატები. აგერ მინდორში ვეებერთელა ხარი გაუგლეჯია ყუმბარის ნატეხს. ერთი გარეტიანებული ბუღა ველზე დგას განმარტოვებით, დრო და დრო რქებით მიწას ბდღვრის, ვერავინ მიჰკარებია. აქა-იქ ჰყრია თითქოს მგლის ნამუსრევია, პირუტყვის ძვლები — გერმანელებმა შეხანხლეს ისინი. ადვილი წარმოსადგენია ამ „სადილის“ თუ „ვახშამის“ სურათი. გნებავთ ახლავე დაგიხატავთ: დიდ ქვაბში იხარშება საბჭოთა ფერმის ჯიშიანი ძროხა. ცეცხლს გარშემო მოუთმენლად უსხედან მსუნაგი ჰიტლერელები. ერთი ყველაზე უფრო მსუნაგი (ალბად რუმინელი) ადრიანად დაითრევს ვეებერთელა ნაჭერს. მას სხვები ეძგერებიან, სძიძგნიან, გლეჯენ, ჩაიცოხნიან და მერე ბანჯგვლიანი ხელის ზურგით იწმენდნენ გაზმუზნილ ტუჩებს. ზოგ მსუნაგს მგლისებური ულვაშები აქვს (გერმანულ ყაიდაზე) შიგ კმაყოფილებით ჩაიცინებს და არას დაგიდებთ, თუ ქონით გაგნესილი დარჩება.

ამაღამ მაიორ კაციტაძის მზვერავები შეიპარებიან გერმანელთა ბანაკში, იქნებ სადმე რომელიმე ამ მსუნაგთაგან წაასწრონ და ფერმის ძროხა ჩამწარონ.

ან იქნებ სულაც ჩვენი დიასახლისია იყო ძროხა. ყოველ შემთხვევაში ამ საცოდავის ეზოში არცერთი სულიერი არ დადის.

მხოლოდ ერთი შავი ძაღლი წევს ღობის ძირში. ერთგულ მცველს პატრონის სახლკარი არ დაუტოვებია ამ გამოუცნობ ჭექა-ქუხილში. ჭირისუფალივით დასცქერის მხოლოდ მიწას, და მეჩვენება, რომ იგი სტირის ხმა ამოუღებლად, გულამომჯდარი.

ახლა იკრებს ღონეს ჩვენი სოფელი.

შეპარებით უსტვენს პატარა ფრინველი — „გავბედოთ თუ ადრეაო“. ვიღაც უბრუნდება თავის სახლკარს, ზურგზე ტომარა მოკიდებული. საღამოთი მაიორის სახლს საბარგული მოაყენა ორმა წითელარმიელმა. საბარგულზე მტვრიან ზეწრებში და საზაფხულო საბნებში გახვეული ბარგი ეყარა და ზედაც ერთი დედაბერი იჯდა. მას არცერთი ჩვენგანი არ იცნობდა და არც დამხდური ჰყავდა ვინმე.

მაშინ საოცარი გამჭვირვალე კივილით წამოვარდა ძაღლი, თვალის დახამხამებაზე გადააფრინდა ღობეს და ფეხდაუკარებლად შევარდა საბარგულზე. ერთის ყეფით და ალიაქოთით შეახტა იგი დედაბერს, აკოცა, ნამდვილად აკოცა. მერე ფეხები შეიწყო, ბურთივით გადაგორდა ზეწრებში. ახლა ძირს ისკუპა, ცხენებს ცხვირპირში შეაყეფა, მაგრამ კი არ დააფრთხო, მთელი ეზო შემოირბინა და ისევ დედაბერთან გაჩნდა.

— ნუ გადირევი, ნუ გადირევი, შეს საცოდავო!—ისე მიმართა დედაბერმა ძაღლს, როგორც მიმართავენ ადამიანებს.

„მობრძანდით, მობრძანდით!“—გაეგება მაიორი. — მადლობა ღმერთს რომ ცოცხალი გადარჩით.

ქოთქოთით ჩამოვიდა საბარგულიდან საწყალი დედაბერი, თვალებში ცრემლები ჰქონდა მომდგარი, მაგრამ მაინც მშრალად ფრუტუნებდა. სჩანდა მეტად აღარ შეეძლო არც სიხარულის არც მწუხარების გამოხატვა.

ორივე აცახცახებული ხელი ჩამოართვა მაიორს.

— როგორ გითხრათ მადლობა, რომ სიტყვა ვერ მომინახავს. თუ ჩემი შვილები დაბრუნდებიან, ისინი უკეთ მოგახსენებენ.

ძაღლი ხან საბარგულზე იყო, ხან დედაბრის კალთასთან, ხან სახლისკენ გარბოდა თითქოს პატრონს დალაგებაში ეხმარებაო და თავის უტყვი ენით მუდარით შეჰყეფდა.

— აქ დარჩი, აღარსად წახვიდე, მხეცები უკვე გარეკეს ჩვენი სოფლიდან.

ჩრდილოეთ კავკასია
მოქმედი არმია

ნ ქარხნიდან ფრონტზე გასაგზავნი ტანკების კოლონა.

(საკადესის ფოტოქრონიკა)

თათბირი ლიტერატურული კრიტიკის საკითხებზე

სექტემბრის პირველ რიცხვებში სსრკ-ს საბჭოთა მწერლების კავშირის პრეზიდიუმის რამდენიმე სხდომა მიეძღვნა თათბირს ლიტერატურული კრიტიკის საკითხებზე. ვრცელი მოხსენებით გამოვიდა ამხ. ა. ფადეევი. იგი უმთავრესად შეჩერდა ლიტერატურული კრიტიკის მთავარ ნაკლულევანებებზე. მან მოიყვანა რამდენიმე კონკრეტული მაგალითი კრიტიკის არადამაკმაყოფილებელი მუშაობისა.

— სამამულო ომის დღეებში, — სთქვა ამხ. ფადეევმა, — კრიტიკას უნდა მოვსთხოვოთ ძხურვალე და ჟკვიანური სიტყვა ლიტერატურულ ფაქტებზე, მოვთხოვოთ ისეთი სიტყვა, რომელიც აღზრდის არა მარტო მკითხველს, არამედ მწერალსაც, ჩვენ გვინდა ისეთი კრიტიკა, რომელიც ხელოვნების ნაწარმოების ანალიზის დროს წამოაყენებს დიდ პრინციპულ საკითხებს, შეამოწმებს ლიტერატურული ნაწარმოების იმის მიხედვით, თუ როგორ აისახა მასში ჩვენი ხალხის ცხოვრება, ჩვენი დიდი განმათავისუფლებელი ომი. ომის დროს დაიწერა ბევრი ნაწარმოები და მთელი ეს მასალა საჭიროებს ნამდვილ ღრმა კრიტიკულ ანალიზს. ჩვენში ჯერ კიდევ ძლიერია ვიწრო ლიტერატურული მიდგომა ნაწარმოებისადმი: ძალიან ხშირად ლიტერატურულ ფაქტს არჩევენ ვიწრო ესთეტიური თვალსაზრისით; ხოლო იმისათვის, რომ სტატიას პოლიტიკური აქტუალობის იერი მისცენ, კრიტიკოსები თავიანთი სტატიების ბოლოში უკეთებენ მოკლე დასკვნას იმის შესახებ, გამოსადეგია თუ არა იგი ომის პირობებში. ჩვენ გვესაჭიროება ახლა სხვანაირი კრიტიკა, კრიტიკა, რომელიც მკითხველის წინაშე დააყენებს მილიონების ამაღელვებელ მნიშვნელოვან საკითხებს ჩვენი ცხოვრების შესახებ და ამ საკითხების თვალსაზრისით გაარჩევს ნაწარმოებებს, ნაწარმოებთა იდეურ მხატვრულ ღირსებებს და ნაკლულოვანებებს. ცხადია, ასეთი კრიტიკა კრიტიკოსისაგან მოითხოვს ხალხის ცხოვრების ცოდნას ომის პირობებში, ჩვენი სინამდვილის მოვლენების ღრმა გააზრებას, საკითხების გაბედულ და მწვავედ წამოყენებას. ამ მხრით ჩვენმა კრიტიკოსებმა უნდა მიბაძონ ამხ. ა. კორნეიჩუკს, ვ. გროსმანს, ა. ტვარდოვსკის, კ. სიმონოვს, რომლებიც თავიანთ ნაწარმოებში შეეხნენ ჩვენი დროის მეტად აქტუალურ და მწვავე პრობლემებს.

ამხ. ფადეევის მოხსენების შემდეგ მხატვრული კრიტიკის სადღეისო ამოცანებზე ილაპარაკეს ა. ეგოლინმა, პ. ლებედევ-პოლიანსკიმ, ვ. პერცოვმა, გ. მუნბლიტმა, ლ. მიშკოვსკაიამ, პ. იუდინმა, ი. უტკინმა, ა. რეგიაკინმა, ი. ნუსინოვმა, ვ. ფეოდოსევმა, ნ. გუსევმა, ო. რეზნიკმა. კამათმა ცხადყო, რომ მწერალთა წრეში მომწიფდა მთელი რიგი შემოქმედებითი საკითხების და ახალ მხატვრულ ნაწარმოებთა განხილვის საჭიროება.

საბჭოთა კინოფილმი ირანზე

ამჟამად ირანში მუშაობს საბჭოთა კინოექსპედიცია, რომელსაც ხელმძღვანელობს სტალინური პრემიის ლაურეატი რეჟისორი პოსელსკი და რომელიც ამზადებს სრულმეტრაჟიან, მხატვრულ დოკუმენტალურ ფილმს „ირანს“. ეს იქნება მსოფლიოში პირველი დიდი კინოფილმი, სადაც მაყურებელი ნახავს ირანის ბუნებას და ცხოვრებას. ეკრანზე გამოჩნდება ძველი ირანული კულტურის ძეგლები, ძველი სპარსეთის ისტორიული დედა-ქალაქის პერსეპოლის ნანგრევები, დიდი ირანელი მწერლების — ფერდოუსის, საადის, ჰაფიზის საფლავები, აგრეთვე ირანის ბუნება, სპარსეთის ყურეს გადახრუკულ წაპირებიდან ვიდრე კასპიისპირა ამწვანებულ რაიონებამდე. ფილმში ნაჩვენები იქნება აგრეთვე ირანში მცხოვრები მომთაბარე ტომები, ირანის მიწის წიაღის სიმდიდრე, მრეწველობა, სოფლის მეურნეობა, გზები და სხვა. დიდი ყურადღება მიექცევა აგრეთვე ირანის, როგორც დემოკრატიული ქვეყნების მოკავშირე სახელმწიფოს ჩვენებას. ექსპედიციამ უკვე ჩაატარა გადაღება გილიანისა და ყაზვინის პროვინციებში. გადაღებულია კადრები, რომლებიც გვიჩვენებენ მრავალ კულტურულ დაწესებულებას თეირანში.

ირანის მთავრობამ გამოსთქვა სრული კმაყოფილება ექსპედიციის მუშაობის გამო და აღუთქვა მას სრული დახმარება.

ახალი წიგნები

რ. გვეტაძე — პოემები.

„ფედერაციამ“ გამოსცა რ. გვეტაძის „პოემები“. კრებულში მოთავსებულია „მერკვილაძის დები“, „ოქროს ვერძი“, „მოხალისეები“ და „ლელა“.

წიგნი შეიცავს 77 გვერდს და ღირს 5 მან. 50 კაპ.

„პატარა ნოველები“

„ფედერაციამ“ გამოსცა ა. ბელიაშვილის ნოველების კრებული. ნოველები შეეხებიან სამამულო ომს. წიგნში მოთავსებულია შემდეგი ნოველები: „უმცროსი“, „ორი თამარი“, „მორიელები“, „რეზერვისტის გაფრენა“, „ჩიტუნები“, „იმერლები“ და „ზოვასთან“.

წიგნი შეიცავს 42 გვერდს და ღირს 2 მან. 50 კაპ.

„სიტყვები და წერილები“

„ფედერაციამ“ გამოსცა გ. ქიქოძის „სიტყვები და წერილები“. კრებულში მოთავსებულია: „ხალხთა მეგობრობის დროშა“ „გარდატეხის მომენტი“, „ომის გაკვთილები“, „ომის პერსპექტივებზე“ და სხვ.

ფასი წიგნისა 2 მან. 20 კაპ.

ი ლ ი ა ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე

(მისი მკვლელობის 35 წლისთავის გამო)

შალვა რადიანი

მეცხრამეტე საუკუნის ქართველ მწერალთა შორის ილია ჭავჭავაძეს მეტად დიდი და განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს. მთელი ხუთი ათეული წლის მანძილზე არ ყოფილა ჩვენი ხალხის ცხოვრებაში ისეთი საკითხი, რომელსაც იგი არ შეხებოდეს და რომელზედაც თავისი სიტყვა არ ეთქვას. იგი პოეტიც იყო, ბელეტრისტიც, დრამატურგიც, პუბლიცისტიც, ისტორიკოსიც, ხელოვნების თეორეტიკოსიც და სხვ. შეიძლება ითქვას, რომ ასეთ მრავალმხრივ მწერალს და საზოგადო მოღვაწეს ჩვენ მეორეს ვერ დავასახელებთ ქართული ლიტერატურის ისტორიაში.

ი. ჭავჭავაძის მსოფლმხედველობა და საზოგადოებრივი შეხედულება ჩამოყალიბდა რუსეთის 60-იანი წლების ძოწინავე, რევოლუციური საზოგადოებრივი იდეებისა და მოძრაობის ზეგავლენით, მაგრამ იგი არ იყო რუსეთის „რაზნოჩინულ-დემოკრატიული“ თაობის შეხედულებათა უბრალო გამმეორებელი, ეპიგონი. ამ თაობის იდეები მისთვის იყო ერთგვარად მხოლოდ ბიძგის მიმცემი. ი. ჭავჭავაძის შეხედულებებს, მისი შემოქმედების მოტივებს უპირველეს ყოვლისა საქართველოს სინამდვილეში, რეალურ ცხოვრებაში ჰქონდა საფუძველი. მან საკუთარი, ორიგინალური შეხედულებანი გამოსთქვა და ჩამოაყალიბა საზოგადოებრივი ვითარებისა და ლიტერატურული ცხოვრების შესახებ.

მეცხრამეტე საუკუნის 60-იან წლებში ი. ჭავჭავაძემ ა. წერეთელთან, ნ. ნიკოლაძესთან, გ. წერეთელთან და სხვა მოწინავე ქართველ ახალგაზრდობასთან ერთად დაიწყო ბრძოლა, რათა გაერღვია საუკუნეებით დახავსებული ბატონყმური საზოგადოებრივი ყოფა. ამ ბრძოლით იხსნება ახალი პერიოდი ქართული საზოგადოებრივი აზროვნების ისტორიაში.

სამწერლო მოღვაწეობის დაწყების დღიდანვე ი. ჭავჭავაძე შეუწყვეტლად აყალიბებდა თავის ლიტერატურულ-ესთეტიკურ და კრიტიკულ შეხედულებებს, არკვევდა, რაში მდგომარეობდა ხელოვნების არსი, რა ადგილი ეჭირა მას ცხოვრებაში, როგორ უნდა დაიწეროს მხატვრული ნაწარმოები, რომ მან ძლიერი ზეგავლენა მოახდინოს მკითხველზე. ეს ინტერესი ლიტერატურულ-ესთეტიურ საკითხებისადმი ი. ჭავჭავაძეს არ შეუნელებია მთელი თავისი სამწერლო მოღვაწეობის მანძილზე. ამიტომ არის, რომ არც ერთი ქართველი მწერლის შემოქმედებაში არ არის აღებული ლიტერატურა და მასთან დაკავშირებული პრობლემები ისე ვრცლად, როგორც მის შემოქმედებაში.

ქართულ ლიტერატურასა და ესტეტიურ აზროვნებაში ი. ჭავჭავაძემ დაამკვიდრა რეალიზმი, რომელიც თავისი დროისათვის დიდად პროგრესიული მოვლენა იყო. ცხოვრებასთან მჭიდრო კავშირს, ცხოვრების შესწავლას, მის ორგანიულ ათვისებას აყენებს იგი მხატვრული შემოქმედების პროცესის ძირითად მომენტად. ეს პრინციპი ხდება სახელმძღვანელო მთელს მის შემოქმედებითს მოღვაწეობაში.

ი. ჭავჭავაძე კრიტიკულად ეპყრობოდა იმ საზოგადოებას, რომელშიაც ცხოვრობდა. იგი არ იყო აპოლოგეტი არც თანადროული, საზოგადოებრივი ყოფისა და არც მისი წარსულისა. ი. ჭავჭავაძე სამწერლო ასპარეზზე გამოვიდა მაშინ, როდესაც ბატონყმური ურთიერთობა ჩვენში, მართალია, ჯერ კიდევ ძალაში იყო, მაგრამ იგი უკვე დაცემის კბზაზე იყო დაქანებული. შინაარსეულად დაცლილი ბატონყმური ყოფა აფერხებდა ჩვენი ქვეყნის განვითარებას. ყველა პატიოსანი და პროგრესიული ძალა იბრძოდა ამ მონური წყობილების წინააღმდეგ. ასეთი იყო ჭავჭავაძეც, რომელმაც ბატონყმობის ასახვას, მისი სიმახინჯის გამომზეურებას მოანდომა უმეტესი ძალა და ნაწილი თავისი შემოქმედებისა. ცხოვრების მგძნობიარე და დაკვირვებულმა მეთვალყურემ

მხატვრულ სახეებსა და სურათებში აღბეჭდა ბატონყმური წყობილების დაცემის პროცესი.

ი. ჭავჭავაძის ყურადღებას იპყრობდა თავად-აზნაურობა არა თავისთავად, მას იპყრობდა არა კონფლიქტი ბატონყმურ ურთიერთობაა და ყალბობის პროცესში მყოფ კაპიტალისტურ ურთიერთობას შორის, არამედ თავადაზნაურობისა და ყმების ურთიერთობა. ამით იგი ყურადღების ფიქსაციას ახდენდა თავისი ეპოქის მთავარ კლასობრივ კონფლიქტზე. ი. ჭავჭავაძე არ იქნებოდა რეალისტი, რომ გვერდი აევლო თავისი თანამედროვე სინამდვილის ცენტრალური საკითხისათვის — მემამულეთა და ყმა გლეხთა ურთიერთდამოკიდებულებისათვის. „აჩრდილი“, „რამდენიმე სურათი ანუ ეპიზოდი ყაჩაღის ცხოვრებიდამ“, „გლახის ნაამბობი“, „გუთნის დედა“ და სხვა ნაწარმოებები ამზეურებენ ბატონყმური ურთიერთობით შექმნილ უსამართლო პირობებს.

ი. ჭავჭავაძე მთელ თავის გულისყურს მიმართავდა თავის თანამედროვე სოციალურ წინააღმდეგობათა გამოხატვისაკენ. მას კარგად ესმოდა, რომ წინააღმდეგობანი, რომლებიც ბატონყმურ საზოგადოებაში არსებობდნენ, არ შეიძლებოდა მოწესრიგებულიყვნენ თვით ამ ურთიერთობის, ე. ი. ბატონყმური ურთიერთობის ფარგლებში.

ადამიანის შემოქმედებითი ძალების გამომზეურება ი. ჭავჭავაძისათვის ნიშნავდა ქვეყნიერების სიმდიდრის დაუფლებას. მაგრამ იგი არასოდეს არა რჩებოდა ადამიანის ღირსების აბსტრაქტული აღიარების ფარგლებში. ი. ჭავჭავაძე ისეთი მწერალი იყო, რომელიც მწვავედ გრძნობდა თავისი ეპოქის სოციალურ პროცესებს, და სწორედ ახალი საზოგადოებრივი სინამდვილის ძიების მისწრაფებიდან წარმოიშვა მის შემოქმედებაში ბატონყმური ურთიერთობის მძაფრი კრიტიკა.

ი. ჭავჭავაძე არა მალავდა, რომ ბატონყმურმა წყობილებამ მოსჭამა თავისი დრო, რომ იგი საზოგადოებრივი ცხოვრების წინსვლასა და განვითარების შემაფერხებელ მოვლენას წარმოადგენდა. ამიტომ იგი აყენებს „შრომის განთავისუფლების“, „შრომის ახსნის“, „შრომის სუფევის“ იდეას:

„შრომისა ახსნა—ეგ არის ტვირთი
ძლევამოსილი ამ საუკუნის,
კაცთა ღელვისა დიდი ზვირთი
მაგ ახსნისათვის მედგრადა იბრძვის.
ვეღარ განუძლებს ქვეყანა ძველი
განახლებისა გრიგალის ქროლას,
ვეღარ განუძლებს, ქვეყნის მპარცველი
ჯეშმარიტებით აღძრულსა ბრძოლას.
და დაიმსხვრევა იგი ბორკილი
შემფერხებელი კაცთა ცხოვრების,
და ახალს ნერგზედ ახლად შობილი
ესე ქვეყანა კვლავ აყვავდების“.

ი. ჭავჭავაძისათვის შრომა არის საზოგადოებრივი ყოფის, ადამიანთა ცხოვრების საფუძველი. თავის ერთ-ერთ პუბლიცისტურ წერილში შრომის განთავისუფლების ამოცანას იგი უკავშირებს მეოცე საუკუნეს.

ი. ჭავჭავაძის მსოფლმხედველობისათვის დამახასიათებელია ფართო ისტორიული ხედვა. ის პრობლემები, რომლებსაც იგი თავის მხატვრულ შემოქმედებაში ეხება, წარმოადგენენ არა შემთხვევითს ან წვრილმან, უმნიშვნელო საკითხებს, არამედ დიდ საზოგადოებრივ-ისტორიულ პრობლემებს „აჩრდილი“, „რამდენიმე სურათი ანუ ეპიზოდი ყაჩაღის ცხოვრებიდამ“, „კაცია-ადამიანი“, „გლახის ნაამბობი“, „ოთარაანთ ქვრივი“ და სხვ. ფართო მნიშვნელობის სოციალური ნაწარმოებებია მეცხრამეტე საუკუნის ქართულ ლიტერატურაში.

ი. ჭავჭავაძის შემოქმედებაში, საზოგადოებრივ შეხედულებაში მთავარი იყო ნაციონალურ-გამანთავისუფლებელი იდეები. „მგზავრის წერილებში“ მან მკაფიოდ გამოსთქვა ახალი თაობის, თერგდალეულების მამოძრავებელი ნაციონალურ-განმათავისუფლებელი მისწრაფებები.

ი. ჭავჭავაძის ეროვნულ იდეალებთან მჭიდროდ არის დაკავშირებული ღრმა გრძნობა პატრიოტიზმისა, სამშობლოს სიყვარულისა. „მას აქეთ რაკი შენდამი ვსცან მე სიყვარული, ჰოი, მამული, გამიკრთა მე ძილი და შვებაო“,—ამბობს იგი ერთ-ერთ ლექსში.

სამშობლოს სიყვარულის გრძნობას მკვეთრად და მაღალ-პოეტურ სახეებში გამოსთქვამს ი. ჭავჭავაძე თავის ისეთ შესანიშნავ ნაწარმოებებში, როგორიც არის „ქართლის დედა“ და „დიმიტრი თავდადებული“.

დრამატიული პოემა „ქართლის დედა“ სამშობლოსადმი თავდადების უკეთილშობილეს გრძნობას განსაკუთრებული სიდიადით გამოხატავს. შვილის ომში წასვლით უპატრონოდ დარჩენილი, მოხუცი, მოშაკვდავი დედა, რომელსაც მიწის მიმყრელიც კი აღარ რჩება, ყველა გრძნობაზე მაღლა მაინც სამშობლოს სიყვარულს აყენებს. იგი დიდის სიმტკიცით ამბობს:

„ეჰა, ამ დღისთვის გაგიზარდე, მამულო,
შვილი,
სიცოცხლე მივეც, რომ შეიძლოს შენთვის
სიკვდილი“.

მამულისადმი სიყვარული თვით სუსტ არსებასაც კი ავაქაცებს და გმირად ხდის. ქართველი დედა არცკი ამჟღავნებს რყევასა და სასოწარკვეთილებას შვილის ომში წასვლის გამო. მან მტკიცედ იცის, რომ ქვეყანას აღუზარდა შვილი, რომელიც საჭიროებისას კიდეც უნდა ემსხვერპლოს მას. მოხუცი დედისათვის შვილია „სიცოცხლე და სიხარული, ამითი უდგა უძლურს ტანში უძლური სული“, მაგრამ როდესაც სამშობლო მოსთხოვს შვილს დასაცავად, იგი წარმოსთქვამს:

„ჩემი სიბერის მისაყრდომად ისა
მშთენია,
მაგრამ, მამულო, წაიყვანე დღეს ის შენია...“

ქართველი დედა სწუხს იმაზე, რომ მას მარტო ერთი ვაჟი ჰყავს სამშობლოს გმირ დამცველთა შორის, რომ მას არ შეუძლიან სამშობლოს დასაცავად გაგზავნოს უფრო მეტი.

პატრიოტული გრძნობის ასეთივე დიდი აპოლოგიაა გამოხატული „დიმიტრი თავდადებულში“. მოხუცი და ახალგაზრდა ერთმანეთს ეჯიბრება სამშობლოს სიყვარულის და დაცვის საქმეში. მთელ საბრძოლო მოწოდებად გაისმის პოემის სიტყვები:

„ტკბილსა ძუძუს დედა შვილს
იმ იმედით აწოვებდა,
რომ სიცოცხლით ან სიკვდილით
ის მამულს ასახელებდა.
. . . . . .
მამულისთვის ვის ახსოვდა
განსაცდელი განსაცდელში,
ტრფობა ჰქონდა გულში აბჯრად
და სატევრად—ხმალი ხელში“.

ეს შეგნება წარმართავდა ი. ჭავჭავაძის მიერ დახატულ ისტორიულ პირებს, მებრძოლებს.

ამ მხურვალე და განუსაზღვრელ პატრიოტულ შეგნებას, სამშობლოსადმი თავდადებისა და სიყვარულის გრძნობას დღეს, სამამულო ომის პირობებში განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს. ი. ჭავჭავაძე თავისი შემოქმედებით ეხმაურება საბჭოთა გმირებს და მოუწოდებს ყველას, თავდადებით იბრძოლოს ვერაგი მტრის—ფაშისტური ბარბაროსების წინააღმდეგ, მათ გასანადგურებლად.

კინოსურათი „რუსები“

ამ ახლო ხანში ცენტრალური გაერთიანებული კინოსტუდია დაიწყებს ახალი სრულმეტრაჟიანი მხატვრული ფილმის „რუსების“ გადაღებას კ. სიმონოვის ამავე სახელწოდების პიესის მიხედვით.

ცენტრალური გაზეთების გადმოცემით, კ. სიმონოვის პიესის სიუჟეტი, აგრეთვე მთავარი გმირების ხასიათი ფილმშიაც ისეთივე რჩება, როგორც პიესაშია. ამასთან განზრახულია კინოფილმში ფართოდ იქნას გამოყენებული კინემატოგრაფიის სპეციფიური შესაძლებლობანი. ასე, მაგალითად, ბევრი რამ, რაც პიესაში სცენის გარეთ ხდება, ნაჩვენები იქნება ეკრანზე (გერმანელებისაგან დაკავებული ქალაქის ფოტოები და სხ.). სურათს სდგამს ცნობილი კინორეჟისორი კ. პუდოვკინი. საფონოლოგიო ... ნ. კრუჩკოვი, ...